

اصول اخلاق اجتماعی اسلام

از منظر امام خمینی علیه السلام

ابوالفضل هدایتی

سرشناسه: هدایتی فخرملود، ابوالفضل، ۱۳۳۴ -

عنوان و نام پدیدآور: اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی (ره) / ابوالفضل هدایتی.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری: ۲۲۸ ص.

شابک: 9 - 007 - 212 - 964 - 978 ISBN:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه، ص. ۲۲۷ - ۲۲۸، همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: ۱. خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. -

نظریه در باره اخلاق اجتماعی. ۲. اخلاق اجتماعی - جنبه‌های مذهبی - اسلام.

شناخته افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) - دفتر قم، مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده‌بندی کنگره: ۶ الف ۳ الف ۵/ ۱۵۷۲ DSR

رده‌بندی دی‌یو: ۱۵۵ / ۰۸۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۰۳۰۹۲

کد / م ۲۳۹۳

مؤسسه چاپ و نشر عروج

اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی (ره)

◆ نویسنده: ابوالفضل هدایتی

◆ ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره))

◆ چاپ اول: ۱۳۸۷

◆ شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

◆ قیمت: ۲۳۰۰ تومان

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و خرداد، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۲۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱۰، تلفن: ۶۶۷۰۱۳۹۷

• مراکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای زاهدفرس، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (ره) ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۴، تلفن: ۵۵۲-۳۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

مقدمه ناشر

انسان موجودی اجتماعی است و برقراری ارتباط با هم‌نوع از ویژگی‌های ذاتی اوست. تبادل مقاصد و مفاهیم و بهره‌برداری از نیرو و توان هم‌نوع در جهت رفع نیازها و کسب منافع بیشتر و در نتیجه طی مسیر زندگی با آسانی و آسودگی از جمله اهدافی است که نوع انسان از برقراری ارتباط با هم‌نوع در نظر دارد. این امور، اجتماعی بودن انسان را نمودار می‌کند و در اثر آن پدیده‌ای به نام جامعه یا اجتماع رخ می‌نماید.

چیستی، شرایط و مراحل پیدایش، ارکان، روابط و قوانین اجتماع بشری از ابتدای حیات انسان در روی زمین ذهن او را به خود مشغول داشته و در طول تاریخ شخصیت‌ها و اندیشمندان بزرگی در این باره کاوش و اظهار نظر کرده‌اند. امروزه جامعه و امور اجتماعی طیف وسیعی از دانش‌ها و رشته‌های علمی را به خود اختصاص داده و متفکران بسیاری در این حوزه سخن گفته‌اند.

بخش مهم و عمده‌ای از محتوای ادیان، به ویژه ادیان الهی، به اجتماع بشری و چگونگی زیستن در آن و روش و راه و رسم اداره آن اختصاص یافته است. مهم‌ترین سهم در این میان را چگونگی برقراری ارتباط، برخورد و تعامل با انسان‌های دیگر تشکیل می‌دهد.

ب □ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی علیه السلام

اسلام که کامل ترین و جامع ترین دین الهی است، حوزه زندگی اجتماعی انسان را همچون حوزه حیات فردی او زیر نظر داشته و دستورات و الگوها و راه و رسم زندگی در اجتماع بشری را توسط فرستاده برتر الهی و جانشینان برحق ایشان ارائه کرده و البته در تمامی محتوای خود، سعادت نوع بشر را هدف گرفته است.

بخشی از دستورات اسلام عزیز درباره زندگی اجتماعی انسان، آموزه ها، دستورات و موازین اخلاق اجتماعی اسلام است.

نوع رفتار با دیگر انسان های جامعه، روش ها و اقسام پرشماری را در بر می گیرد؛ رفتار با دوست، همسایه، همسفر، خانواده، همسر و فرزند، همکار و... حتی رفتار با خصم و مخالف، همه در فرهنگ غنی اسلام مشمول راهنمایی ها و دستورات سازنده ای است که اطاعت و به کار بستن آنها ضامن سعادت انسان است.

تاریخ اسلام شاهد طلوع شخصیت های بزرگی بوده که تا حد بسیار بالایی دستورات اسلام را در اعمال و رفتار و اخلاق خویش پیاده کرده و خود به الگوی کاملی از رفتارها و خلقیات اسلامی تبدیل شده اند.

حضرت امام خمینی (س) از چنین شخصیت هایی است که در اوج اعتقاد راسخ به اسلام، تمام رفتار و گفتار خود را بر اساس موازین شرعی و اخلاقی اسلام تنظیم کرده و همه زوایای زندگی خویش را بر آن مبنا استوار کرده است.

از ویژگی های بارز شخصیتی امام (س) تخلق به اخلاق حسنه و اظهار پایبندی به آنها در مرحله عمل می باشد. گفتار و رفتار و کردار آن بزرگوار علاوه بر زندگی فردی، در محیط خانواده و برتر از آن در حوزه حیات اجتماعی خویش به گونه ای بود که از هر لحظه و از هر فراز آن

مقدمه ناشر □ ج

می‌توان حضور و تأثیر ارزش‌های اخلاقی اسلام را در وجود شریف ایشان دید؛ بنابراین امام راحل خود معیار و الگوی بارزی برای تخلق اخلاق اسلامی و از جمله اخلاق اجتماعی دین مبین اسلام می‌باشد.

نوشتار حاضر که حاصل تلاش نویسنده گرامی جناب آقای ابوالفضل هدایتی است با ارائه اصول اخلاق اجتماعی اسلام، حیات اجتماعی حضرت امام(س) را از زاویه اخلاق اجتماعی ملاحظه کرده و نمونه‌هایی از برقراری اصول و ارزش‌های اخلاق اجتماعی در بخش‌ها و زوایای زندگی آن بزرگوار را ذکر کرده است.

این مؤسسه ضمن تقدیر و سپاس از زحمات نویسنده گرامی جناب آقای ابوالفضل هدایتی و امید توفیق برای ایشان، امیدوار است این اثر گامی در راه توسعه ارزش‌های اخلاقی اسلام و نیز آشنایی بیشتر علاقمندان به شخصیت والا و ارزشی حضرت امام خمینی(س) باشد؛ ان شاء الله.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی - دفتر قم

فهرست مطالب

پیش‌گفتار..... ک

گفتار یکم: مفاهیم و تعاریف‌ها

- ۱..... مبانی اخلاق اجتماعی در اسلام
۶..... اخلاق، سیاست و عرفان
۱۰..... ضرورت بحث اخلاق اجتماعی در سیره و کلام امام
۱۳..... کرامت انسانی، محور اخلاق اجتماعی اسلام

گفتار دوم: ادب‌ورزی در معاشرت

- ۱۶..... ادب حضور در پیشگاه پیامبر
۱۷..... معاشرت در پرتو کرامت‌های الهی
۱۹..... بستر ادب‌ورزی در معاشرت
۲۲..... معاشرت با پیروان ادیان
۲۳..... آداب معاشرت امام خمینی
۲۳..... ۱. جویای احوال دیگران شدن
۲۳..... ۲. یادکرد دوستی‌ها و دوستان گمنام
۲۴..... ۳. پیش‌گیری از رشد قهر و کدورت
۲۴..... ۴. پاسخ دادن به نامه‌های کودکان
۲۵..... ۵. عدم مزاحمت برای دیگران

و □ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی علیه السلام

۶. سادگی در آمدو شدهای روزانه و شبانه ۲۶
۷. ظهور ذوق و لطافت روحانی در معاشرت ۲۷
۸. توجه داشتن به آسایش همسایگان ۲۷
۹. نظیف و تمیز بودن پوشاک در معاشرت ۲۹
۱۰. آرامش بخشی معاشرت با امام خمینی ۳۰
۱۱. رعایت مسائل شرعی در معاشرت ۳۱
۱۲. همکاری با دیگران ۳۳
۱۳. ریاگریزی در معاشرت ۳۴
۱۴. شوخ طبعی در معاشرت ۳۴
۱۵. هدیه دادن به همسایگان مسیحی ۳۵

گفتار سوم: رعایت حریم خصوصی دیگران

- پیامدهای تجسس ۴۰
۱. کیفر رسوایی در دنیا ۴۰
۲. از دست دادن دوستان ۴۲
۳. گسترش نفاق و میراندن الفت‌ها و ظهور تفرقه در جامعه ۴۲
۴. بی‌اعتمادی مردم به تجسس‌گران ۴۵
۵. بدفرجامی اهل تجسس ۴۷
- اندرز امام ۴۸
- گمان بی‌جا، تجسس و غیبت ۵۰
- امام و پرهیز از تجسس و غیبت دیگران ۵۲

گفتار چهارم: خدمت‌رسانی

- مسئولیت و مسئولیت‌پذیری ۵۵
- خدمت‌رسانی و حسن نیت ۵۹

فهرست مطالب □ ز

۶۰	 خدمت و تعهد دینی
۶۳	 خدمت و شایستگی
۶۵	 خدمت و تنوع‌پذیری اجتماعی
۶۶	 خدمت اهل قلم
۶۷	 خدمت قضایی
۶۸	 خدمت، تجلی شکر نعمت
۶۹	 خدمت و مشارکت مردم
۷۳	 خدمت منهای تزویر و تحمیل
۷۵	 خدمت‌گزاران نمونه در نگاه امام خمینی

گفتار پنجم: تکریم ملت

۷۹	 میزان بودن مردم
۸۰	 جمهوریت و اسلامیت
۸۲	 مسأله جنسیت در تکریم شخصیت ملت
۸۴	 حاکمیت آرای ملت
۸۴	 جوانان در عرصه تکریم شخصیت
۸۷	 تکریم حوزه و روحانیت
۹۲	 ممنوعیت توهین و افشاکاری در تبلیغات انتخاباتی
۹۴	 تقاضای متواضعانه آری، تحمیل جابرانه هرگز!
۹۶	 تکریم مردم و توجه داشتن به مطالبات آنان
۹۷	 پیروی از شیوه‌های اخلاقی پیامبر اسلام و علی علیه السلام

گفتار ششم: اهتمام در ارتقای خودآگاهی شهروندان

۱۰۱	 مذهب اعتراض
۱۰۲	 نقش پایگاه ملی در ثبات و بقای حکومت

ح □ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی (ره)

انتخاب موضع تهاجمی در برابر دشمنان اسلام.....	۱۰۳
اقلیت‌های حاکم و تکلیف پشتیبانی از ستم‌دیدگان.....	۱۰۴
نقش روشنفکران متعهد در روند خودآگاهی ملت.....	۱۰۵
بیداری، اراده و خوداتکایی ملت.....	۱۰۵
برکات حضور ملت در نظام سیاسی منتخب خویش.....	۱۰۶
قدرت ایمان و جلوه‌های آن در رویارویی با دشمنان.....	۱۰۸
سعادت و کمال انسانی در گرو اطاعت از قوانین الهی.....	۱۱۰
ضرورت تکلیف‌گرایی.....	۱۱۱
اراده و خواست ملت.....	۱۱۴
حفظ وحدت کلمه و پرهیز از حزب‌بازی.....	۱۱۷

گفتار هفتم: نقد و نقدپذیری

ضرورت نقد.....	۱۲۳
ملت و تکلیف نظارت بر حاکمان.....	۱۲۸
انتقاد، نه انتقام.....	۱۳۲
انتقاد سالم؛ شکرانه نعمت آزادی.....	۱۳۶
منتقد، معلم و مربی انسان.....	۱۳۹
مصونیت در برابر چاپلوس‌ها.....	۱۴۰
امام خمینی و نقد آرای بزرگان.....	۱۴۴
آزاداندیشی امام خمینی.....	۱۴۷

گفتار هشتم: قدرشناسی و سپاس‌گزاری

قدرشناسی امام امت.....	۱۵۶
امام خمینی و ملت ایران.....	۱۵۷
امام و پزشکان و پرستاران.....	۱۶۴

فهرست مطالب □ ط

۱۶۵	امام و کارکنان صنعت نفت
۱۶۵	امام و بازاریان متعهد و مبارز
۱۶۷	امام و ورزشکاران
۱۶۹	امام و مادران
۱۷۴	امام و خدمت‌گزاران جماران
۱۷۷	امام و شاگردان
۱۷۸	امام و اساتید
۱۸۰	امام و خانواده شهیدان

گفتار نهم: قانون‌گرایی

۱۸۳	جامعه و قانون
۱۸۵	امام و قانون اساسی
۱۸۷	حکومت قانون
۱۹۰	امام و قانون‌گرایی
۱۹۵	عدم دخالت کارگزاران در امور یکدیگر
۱۹۶	قانون، اخلاق و انتقاد
۲۰۰	قانون در عرصه قضا
۲۰۲	رعایت حقوق مردم در پرتو موازین دینی
۲۰۴	فرمان پیگیری تخلف‌ها
۲۰۸	تحقق حاکمیت قانون از طریق تعلیم و تزکیه

گفتار دهم: شورا و مشورت‌پذیری

۲۱۱	اهمیت شورا
۲۱۲	شورا در جمهوری اسلامی
۲۱۴	دعوت به شورا و همفکری در تدوین قانون اساسی

ی □ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظور امام خمینی (ره)

- ۲۱۶..... لزوم مشورت در گزینش کاندیدای اصلح
- ۲۱۷..... خطر اتهام استبداد دینی
- ۲۱۸..... مجلس شورای اسلامی، نماد بزرگ شورا
- ۲۲۳..... مشورت با کارشناسان
- ۲۲۷..... کتاب نامه

پیش گفتار

طرح اخلاق اجتماعی اسلام و اصول آن را می‌باید ضرورت حیات جمعی مسلمانان به شمار آورد. زیرا اسلام افزون بر اصلاح رابطه انسان و خدا، کوشش دارد که در اصلاح رابطه انسان و جامعه نقش بنیادی و تعیین کننده‌ای داشته باشد. بی‌گمان نادیده انگاشتن روابط مسلمانان با یکدیگر، بسیاری از آموزه‌های دینی - اخلاقی اسلام را از عینیت جامعه خارج می‌سازد و پیامدهای زیان‌باری را به همراه خواهد داشت. از این‌رو بایسته است که جنبه‌های اجتماعی اخلاق دینی، در کنار جنبه‌های فردی مطرح گردد، زیرا از این رهگذر است که سلوک کامل اخلاقی و ایمانی یک مسلمان ممکن خواهد بود.

بی‌گمان رمز بزرگ کامیابی رهبران دینی در این است که آنان با دیگران رفتارهای شایسته و سنجیده داشته و پاسخ‌گوی عواطف انسانی‌شان بوده‌اند.

از آنجا که امام راحل علیه السلام، پیوسته به اخلاق و رعایت اصول آن در حیات فردی و جمعی خود نظر داشت و دیگران را با ارشادهای تربیتی و عملی خویش بدان سمت فرا می‌خواند پژوهش حاضر با نگاهی به

ل □ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی علیه السلام

آموزه‌های ایشان فراهم آمد. نکته‌هایی که در دیدگاه‌ها و رفتارهای امام خمینی در ارتباط با اصول اخلاق اجتماعی اسلام به دست می‌آید، نمودار این واقعیت است که موفقیت ایشان در عرصه‌های مرجعیت و رهبری، محصول پایبندی به ارزش‌های اخلاقی - اجتماعی قرآن و عترت بوده است.

ابوالفضل هدایتی